

ÁRKOS IVÁN*

A „Magyarok a világ tudományos-műszaki haladásáért” CD-ROM szerepe a tudománytörténeti ismeretek gazdagításában

Az 1883-ban alapított Magyar Királyi Technológiai Iparmúzeum nyilvános könyvtárának utódjaként működő Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár évtizedek óta kiemelt figyelmet fordít a tudomány- és technikatörténeti kutatásokra ill. azok eredményének közreadására. E tevékenysége keretében olyan jelentős rendezvényeket szervezett, mint pl. a magyar és magyar származású tudósok, mérnökök és feltalálók munkásságát bemutató nemzetközi konferenciák, olyan értékes kiadványokat jelentetett meg, mint pl. a Műszaki és természettudományi Ki Kicsodák, vagy a Magyar Tudóslexikon, és olyan kiemelkedő szakembereket vallhatott munkatársának, mint **Ágoston Mihály, Balogh Margit, dr. Horváth Péter, dr. Nagy Ferenc, Rády Ferenc, Tószegi Zsuzsa** és mások.

Mindezek mellett évek óta gyűjti a kiemelkedő személyiségek hagyatékának dokumentumait, gyarapítja tudománytörténeti archívumának anyagát, szervezi adatbázisba az ezeket tartalmazó kutatási eredményeket; az elmúlt három évben pedig négy olyan kiadványt jelentetett meg, amely a legkiemelkedőbb magyar szakemberek, tudósok, mérnökök és feltalálók életművének bemutatásával kapcsolódik a magyar géniusz kreativitását és sikerességét bemutató kiemelt nemzeti programokhoz, kulturális örökségünk e sajátos elemének közkinccsé tételéhez. Jelen összefoglalás e sorozat legsikeresebb alkotása: a „Magyarok a világ tudományos-műszaki haladásáért” című multimédia CD-ROM tartalmát, jellemzőit és fogadtatását kívánja bemutatni.

Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság által 1997-ben meghirdetett Információs és Kommunikációs Technológiák pályázatának a kulturális örökség megőrzése témakörű szekciójában az OMIKK és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi Kar Oktatástechnikai Csoportja eredményesen pályázott egy olyan mű megalkotására, amely a legkiemelkedőbb magyar és magyar származású műszaki, természettudományos szakemberek életét, munkásságát és annak eredményeit mutatja be. A már nem élő személyiségek bemutatásának szempontjai a következők voltak:

- az életút, ezen belül a nyilvánosságra is tartozó magánéleti vonatkozások,
- a tanulás és a tudományos tevékenység színhelyei (iskolák, szak- és felsőoktatási intézmények, kutatóintézetek, laboratóriumok, szervezetek),
- a tevékenység jellemzői és eredményei (tudományterületek, alkalmazott módszerek, megszületett elméletek, találmányok, szabadalmak),
- a tevékenység elismerése (díjak, kitüntetések, tisztségek, tagságok),
- a tudományos publikációk köre (cikkek, előadások).

* BME OMIKK Tudománytörténeti Műhely. Tel./fax: 457-5374, e-mail: arkosi@omk.omikk.hu

A CD-ROM anyagának összeállítását a hazai köz- és magángyűjteményekben (levél- és kéziratárakban, archívumokban, múzeumokban, könyvtárakban) folytatott kutatások, a hazai és külföldi számítógépes adatbázisok anyagának megismerése, összehasonlító elemzése alapján végeztük.

A kiadványba végül 83 olyan magyar és magyar származású személyiség – közöttük valamennyi magyar Nobel-díjas – életműve került, akik munkásságuk révén az emberiség egyetemes tudománytörténetében is számon tartott értéket hoztak létre. E 83 szakember tevékenysége a következő 20 szakterületet képviseli: akusztika, anyagtudomány, automatika, csillagászat, építészet, fizika, geodézia, geofizika, gépészet, gyártás, gyógyszerészet, hidrológia, híradástechnika, kohászat, közgazdaság, matematika, orvostudomány, természettudomány, vegyészet, villamosság. A műben szereplők névsora:

Aschner Lipót, Balogh Tamás, Bánki Donát, Bárány Róbert, Bay Zoltán, Békésy György, Bél Mátyás, Bláthy Ottó, Bolyai János, Bródy Imre, Csáki Frigyes, Csicsátka Antal, Csonka János, Déri Miksa, Eötvös Loránd, Erdős Pál, Farkas Gyula, Fejér Lipót, Fényes Imre, Forgó László, Gábor Dénes, Galamb József, Ganz Ábrahám, Goldmark Péter Károly, Hajós György, Harsányi János, Hauszmann Alajos, Hell Miksa, Heller László, Hevesy György, Irinyi János, Jánossy Lajos, Jedlik Ányos, Jendrassik György, Káldor Miklós, Kandó Kálmán, Kármán Tódor, Kemény János, Kempelen Farkas, Korach Mór, Kruspér István, Kürschák József, Lakatos Imre, Lánosz Kornél, Lechner Ödön, Lénárd Fülöp, Mechwart András, Mihály Dénes, Millner Tivadar, Neumann János, Novobáczky Károly, Oláh György, Ortway Rudolf, Pápai Páriz Ferenc, Pattantyús-Ábrahám Géza, Pekár Imre, Petzval József, Pfeifer Ignác, Polányi Károly János, Polányi Mihály, Pollack Mihály, Pólya György, Puskás Tivadar, Richter Gedeon, Riesz Frigyes, Schulek Frigyes, Segner János András, Selényi Pál, Steindl Imre, Szent-Györgyi Albert, Szilárd Leó, Teller Ede, Tihanyi Kálmán, Türr István, Vásárhelyi Pál, Wigner Jenő, Winter Ernő, Ybl Miklós, Zechmeister László, Zemplén Géza, Zipernowsky Károly, Richárd Adolf, Zsolnay Vilmos.

A felépítésében egyszerű és felhasználóbarát kiadvány törzsanyaga mintegy 1000 oldalnyi szöveget, ezernél több képet és 13 filmrészletet tartalmaz. E gazdag információtartalomban az eligazodást az építészet, fizika, kémia, matematika és technika (ezen belül az orvostudomány és közgazdaságtan) témakörökre osztott keresési rendszer segíti, amelyekhez részletes tudománytörténeti tanulmány is kapcsolódik. Az enciklopédikus jellegű tartalomban a keresést többféle mutató is lehetővé teszi:

- a **KORTÁRSÁK** **Alpár Ignáctól Vladimir Kozmáig** a 83 szereplőhöz valamilyen módon kapcsolódó 273 szakemberrel ismerteti meg,

- az **INTÉZMÉNYEK** című mutató Aachentől a Zsolnay-gyárig a 83 szereplő iskoláit, közép- és felsőoktatási intézményeit, munkahelyeit, szakmai szervezeteit mutatja be, míg

- a **TÁRGYMUTATÓ** az 1000 dolláros sertéstől a Zemplén-féle elszappanosítási módszerig 400 tárgyszót sorol fel.

Az írott szövegben közel 1000, rákattintással elérhető kiegészítő információs egység található, amelyek további írásos és képi magyarázatokat, ismertetéseket tartalmaznak.

A kiadvány nemzetközi használhatóságát a tartalom tömörített anyagának angol nyelvű fordítása szolgálja, amely mintegy kivonatát adja mindannak, ami a műben szerepel.

Az 1999. végén megjelent alkotás szak- és nagyközönség által történt fogadtatását részben a támogatottság mértéke, részben a kiadvány minősítése, részben annak kereskedelmi forgalma alapján lehet megítélni.

A kiadvány jelentőségének elismerését bizonyítja, hogy a megjelenést a szakmai támogatókon túl 8 neves szponzor: a Danka Magyarország Kft., a Déltáv Rt., a Szaknévsor Kiadó Kft., az IQSOFT Rt., az LSI Oktatóközpont és Gábor Dénes Főiskola, a Magyarok Világszövetsége, a Népszabadság Rt. és a Puskás Tivadar Alapítvány Nemzetközi Technológiai Intézete anyagilag is támogatta.

A szakmai elismeréseket a Magyar Taneszközgyártók, Forgalmazók és Felhasználók Szövetsége által 1999. novemberében adományozott Hundedac Arany Díj, valamint a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara által megítélt Diploma fémjelzi. A kiadvány sikert aratott a kétezredik évi zürichi Worlddidac 2000 Taneszköz-világkiállításon és több hazai szakmai bemutatón is. Az alkotás

tás legfontosabb elismerése, hogy az Oktatási Minisztérium az 5/1998. (II.18.) MKM rendelet alapján 2008-ig tankönyvvé nyilvánította, így már szerepelhet a 2002–2003. évi tankönyvjegyzékben.

A kiadványból a megjelenéstől 2001. október 1-ig terjedő időszakban közel 2500 példány fogyott el, ami már önmagában is sikert jelent: a hazai CD-ROM kiadók véleménye szerint egy tudományos jellegű alkotás eladása 1000 példányban már nagyon jó eredménynek számít. E példányt mintegy 200 vevő vásárolta meg, akiknek köréből három intézményt külön is említeni kell, hiszen a Pedagógus Továbbképző Módszertani és Információs Központ 1250, az OM Kutatás-fejlesztési Helyettes Államtitkársága 340, a Külügyminisztérium 270 példányt vásárolt; ezek részben a hazai középfokú oktatásban, részben a felsőfokú oktatásban és kutatás-fejlesztésben, részben a külföldi magyar képviselőkön találtak gazdára. A fennmaradó mennyiség közel felét megyei, városi és felsőoktatási könyvtárak, harmadát közintézmények, hatodát gazdálkodó szervezetek, tizedét egyéni vásárlók és a könyvkereskedelem vásárolta meg.

Az OMIKK Tudománytörténeti Műhelyének szerkesztőségében készült, több mint két évig szerkesztett kiadvány közel félszáz közreműködő munkáját dicséri. Az ismertetések 33 szerző, köztük neves egyetemi docens, folyóirat-főszerkesztő, múzeumi főigazgató, aranytollas újságíró, tudománytörténész tollából születtek; **dr. Füstöss László** főszerkesztő, **dr. Szilágyiné Csécs Mária** felelős szerkesztő és a témavezetők munkáját 8 fős szerkesztőbizottság, 14 fős lektori gárda, 10 fotós, filmes és multimédia szakember, szakszerkesztők és idegen nyelvi fordítók-lektorok segítették.